

AZ EUROPOL KÖZÖS ELLENŐRZŐ SZERVE

AZ EMBERKERESKEDELEM ÁLDOZATAI
adatvédelmi szempontok

ÖSSZEFOGLALÓ

Az emberkereskedelem elleni küzdelem és az annak áldozatul esettek védelme kitüntetett figyelmet élvez az Európai Unióban. Az Európai Unió szakpolitikáiban és jogi aktusaiban központi helyen szerepel az áldozatvédelem témája.

Az emberkereskedelem elleni küzdelem egyik igen fontos aspektusa az adatok bűnüldöző hatóságok általi feldolgozása és e hatóságok adatkezeléssel kapcsolatos felelősségi körei. Az Europol közös ellenőrző szerve úgy tapasztalta, hogy nemzeti és nemzetközi szinten több figyelemre és nagyobb mértékű harmonizációra van szükség az emberkereskedelem elleni küzdelemben részt vevő illetékes hatóságok – a rendőrség, az ügyészség és a nyomozási bírók – által végzett adatkezelések területén.

Az Európai Unió által alkalmazott áldozatközpontú megközelítés megköveteli, hogy figyelmet és forrásokat fordítsanak a megfelelő adatkezelésre, hiszen az áldozatok védelme közvetlenül kapcsolódik ehhez. Ez a jelentés feltárja a bűnüldözési és igazságszolgáltatási folyamat iránti felelősség és az adatfeldolgozás iránti adatvédelmi felelősség közötti kölcsönhatásokat. Ismerteti azokat a különleges feltételeket, amelyek segítségével lesznek a nemzeti jog szerint az emberkereskedelem áldozataként védelemben részesítendő személyek adatainak feldolgozásáért felelős és felelősségre vonható hatóságoknak. E feltételeket széles körben ismertetni és biztosítani, alkalmazásukat pedig ellenőrizni kell.

A jelentést az Europol közös ellenőrző szerve támogatja.

Tartalom

Az emberkereskedelem áldozatai – adatvédelmi szempontok	5
Bevezetés.....	5
Az emberkereskedelem áldozatainak védelmére vonatkozó kötelezettség.....	6
Középpontban a bűnüldözés és az adatkezelés.....	10
Az emberkereskedelmet nehéz felderíteni és kinyomozni	11
Az emberkereskedelem elleni küzdelem: milyen szerepet játszhat az adatvédelem?	13
Az adatkezelés megfelelőségének elve	14
Az adatkezelés pontosságának elve	14
Az adatkezelés feltételei.....	17
Felelősség az adatkezelésért és az adatok pontosságáért	18
Következtetések.....	20
A nemzeti adatvédelmi hatóságok szerepe.....	20
Az Európai Adatvédelmi Biztos és más nemzetközi adatvédelmi hatóságok szerepe	21

Az emberkereskedelem áldozatai – adatvédelmi szempontok

Bevezetés

Az emberkereskedelem az áldozatok alapvető jogait sárba tipró kegyetlen bűncselekmény. Az emberkereskedelem fogalmának ENSZ szerinti meghatározásábanⁱ olyan kifejezések szerepelnek, mint a *fenyegetés, erőszak, kizsákmányolás, rabszolgaság vagy emberi test szerveinek eltávolítása*, amely kifejezések mind az emberkereskedelem áldozatainak szenvedésére helyezik a hangsúlyt. E szenvedés mértéke és későbbi következményei nem hagyhatók figyelmen kívül.

Külön európai uniós stratégiátⁱⁱ dolgoztak ki az emberkereskedelem felszámolására, amely egyike a szervezett bűnözés elleni harcra vonatkozó 2011 és 2013, illetve 2014 és 2017 közötti uniós prioritások megállapításáról szóló tanácsi következtetésekbenⁱⁱⁱ felsorolt bűncselekményeknek.

Ezenkívül 2011 márciusában kinevezték az emberkereskedelem elleni küzdelem uniós koordinátorát, akinek az európai uniós intézmények, ügynökségek, a tagállamok és a nemzetközi szereplők közötti koordináció és összhang javítása, valamint a meglévő és az új uniós politikák fejlesztése, illetve kialakítása a feladata az emberkereskedelem elleni küzdelem területén. A koordinátor figyelemmel kíséri az európai uniós stratégia végrehajtását is, és meghatározza az EU külpolitikájának általános stratégiai irányát ezen a területen.

Az emberkereskedelem felszámolására és az emberkereskedelem elleni küzdelemre irányuló tevékenységek **áldozatközpontúak**. Ez a fajta megközelítés a bűnüldözés valamennyi szereplője által végzett bűnüldözési tevékenységre és az ahhoz kapcsolódó adatkezelésre nézve következményekkel jár. E bűncselekmény nemzetközi jellegéből adódóan az Európai Unió bűnüldöző hatóságai, például az Europol és az Eurojust, is részt vesznek az emberkereskedelem elleni küzdelemben. Minthogy e hatóságok adatkezelési tevékenységei szorosan kapcsolódnak a nemzeti adatfeldolgozási tevékenységekhez, továbbá tekintettel az áldozatok státuszához kapcsolódó védelmi intézkedésekre és jogokra, fontos, hogy az emberkereskedelem áldozatának tekintendő személyek adatait mint ilyen személyek adatait dolgozzák fel.

Az Europol és az Eurojust az Európai Unió tagállamainak bűnüldöző hatóságai és harmadik felek által továbbított személyes adatokat dolgoznak fel és elemeznek. E hatóságok az adatfeldolgozással nemcsak a nemzeti bűnüldöző hatóságok tevékenységeit támogatják, hanem átfogó képet nyernek arról is, ahogy e nemzeti hatóságok az emberkereskedelem elleni küzdelemben a személyes adatok feldolgozását végzik.

Az Europol az emberkereskedelemről készített elemzési munkafájljaira vonatkozó statisztikai adatai szerint^{iv} az elmúlt 5 évben

- 1531 férfi
- 5869 nő
- 1411 kiskorú

személyes adatait dolgozta fel, akik mind emberkereskedelem áldozatai voltak.^v

Ebben az elemzési munkafájlból a 28 tagállam közül 25 tagállamból, három társult harmadik országból és az Eurojusttól gyűjtik, majd elemzik az adatokat. Az Europol elemző tevékenységei alapján különféle tájékoztató értesítők, stratégiai jelentések és konkrét nyomozásokra vonatkozó elemzések készülnek.

Az Europol független adatvédelmi felügyeletét ellátó közös ellenőrző szerv, amely a független nemzeti adatvédelmi biztosok képviselőiből áll, már 1998. október óta ellenőrzi és felügyeli a személyes adatok Europol általi feldolgozását. 2007 és 2014 között az Europol adatfeldolgozási tevékenységeinek a közös ellenőrző szerv általi ellenőrzése és tagjainak a nemzeti adatfeldolgozással kapcsolatos tapasztalatai kapcsán több alkalommal kiderült, hogy a bűnüldöző hatóságoknak több információra és útmutatásra lenne szükségük az áldozatok adatainak emberkereskedelemmel összefüggő feldolgozásához.

A bűnüldöző hatóságok adatfeldolgozási tevékenységei közvetlenül kapcsolódnak az általuk ellátandó jogi feladathoz. Ezen adatfeldolgozási tevékenységek értékelésekor szükség lesz az emberkereskedelem és az ellene folytatott küzdelem jogi aspektusainak alapos áttekintésére. A jelentés áttekinti a legfontosabb uniós és egyéb nemzetközi jogi aktusokat ezen a területen.

Ezt az értékelést a bűnüldöző hatóságokat, a nemzeti adatvédelmi biztosokat, valamint az Európai Unióban az adatfeldolgozás ellenőrzéséért felelős biztosokat és más nemzetközi bűnüldöző szervezeteket segítő iránymutatások kidolgozására fogják felhasználni. Az iránymutatások várhatóan elősegítik egy összehangolt megközelítés kialakítását a nők és más áldozatok emberkereskedelemben játszott szerepének megítélésében.

Az emberkereskedelem áldozatainak védelmére vonatkozó kötelezettség

Az emberkereskedelem áldozatainak védelme olyan fontos téma, hogy azt számtalan jogi, szakpolitikai dokumentumban és egyéb kiadványban külön is megemlítik. Az Európai Unióban több tevékenység és jogi aktus^{vi} szolgálja azt a célt, hogy az emberkereskedelem megelőzésében és az ellene folytatott küzdelemben, valamint az áldozatok védelmében egy átfogó és integrált megközelítés érvényesüljön. Az eddig bevezetett vagy javasolt intézkedések teljes körű felsorolásától eltekintve a következő aktusok kiemelkedő jelentőséggel bírnak.

Az Európai Unió belső biztonsági stratégiája A Bel- és Igazságügyi Tanács által 2010. február 25–26-i ülésén elfogadott és az Európai Tanács által 2010. március 25–26-án jóváhagyott, „Az európai biztonsági modell felé” című dokumentum^{vii} fontos elvként említi az alábbi: „minden polgárra, **elsősorban a legkiszolgáltatottabbakra is kiterjed a védelem, különös hangsúlyt fektetve az olyan bűncselekmények áldozataira, mint az emberkereskedelem** és a nemi alapú erőszak, továbbá a terrorizmus áldozataira, akik szintén különös figyelmet, támogatást és társadalmi elismerést igényelnek”.

Fontos mérföldkőnek számít a már említett európai uniós stratégia és az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, és az áldozatok védelméről szóló 2011/36/EU irányelv^{viii} elfogadása, mely dokumentumot a tagállamoknak 2013. április 6-ig teljes körűen át kell ültetniük nemzeti jogukba.

Mindkét jogi aktus az áldozatok helyzetére és védelmük szükségességére helyezi a hangsúlyt. Ezt emeli ki a 2011/36/EU irányelv preambuluma:

(14) preambulum

Az emberkereskedelem áldozatait – az egyes tagállamok jogrendszerének alapelveivel összhangban – mentesíteni kell a büntetőeljárás, illetve a szankciók kiszabása alól olyan bűncselekmények vonatkozásában, amelyek elkövetésére az emberkereskedelemnek való alávettségük közvetlen következményeként kényszerültek, mint például a hamis okmányok felhasználása vagy a prostitúcióról és a bevándorlásról szóló jogszabályok szerinti bűncselekmények. E védelem célja, hogy védje az áldozatok emberi jogait, megakadályozza további viktimizációjukat, és ösztönözze őket arra, hogy tanúként részt vegyenek az elkövetőkkel szembeni büntetőeljárásokban. E védelem nem zárhatja ki a büntetőeljárás indítását vagy szankciók kiszabását olyan cselekmény tekintetében, amelyet az érintett önkéntesen követett el, vagy amelyben önkéntesen vett részt.

(18) preambulum

Az emberkereskedelem áldozatai számára lehetővé kell tenni, hogy hatékonyan érvényesítsék jogukat. Ezért segítséget és támogatást kell nyújtani részükre a büntetőeljárást megelőzően, annak folyamán és azt követően megfelelő ideig. A tagállamoknak forrásokat kell rendelkezésre bocsátani az áldozatoknak nyújtandó segítség, támogatás és védelem biztosítása érdekében.

*Az érintett személy számára segítséget és támogatást kell nyújtani, **amint megalapozottan lehet következtetni arra, hogy emberkereskedelem áldozatává vált**, függetlenül attól, hogy hajlandó-e tanúként fellépni.*

(19) preambulum

Ezenkívül az emberkereskedelem áldozatai számára biztosítani kell, hogy haladéktalanul jogi tanácsadást, valamint az adott igazságszolgáltatási rendszerben a sértett szerepével összhangban lévő jogi képviselőt vehessenek igénybe, többek között kártérítés igénylése céljából is.

(20) preambulum

***A büntetőeljárás során meg kell védeni a másodlagos viktimizációtól vagy a további megrázkódtatásoktól** az emberkereskedelem azon áldozatait, akik az emberkereskedelemmel gyakran együtt járó visszaéléseket és megalázó bánásmódot – például szexuális kizsákmányolást, szexuális zaklatást, nemi erőszakot, a rabszolgotartáshoz hasonló gyakorlatokat vagy szerveik kivételét – is elszenvedték.*

Ezért az emberkereskedelem áldozatait a bűnügyi nyomozás és a büntetőeljárás során az egyéni szükségleteiknek megfelelő bánásmódban kell részesíteni.

A 2011/36/EU irányelv előírja a tagállamok számára, hogy konkrét intézkedésekkel és tevékenységekkel biztosítsák az áldozatok védelmét:

11. cikk

(1) A tagállamok megteszik az annak biztosításához szükséges intézkedéseket, hogy az áldozatoknak a büntetőeljárást megelőzően, annak folyamán és azt követően megfelelő ideig segítséget és támogatást nyújtsanak annak érdekében, hogy lehetővé tegyék számukra a 2001/220/IB kerethatározatban, továbbá ebben az irányelvben meghatározott jogaik gyakorlását.

*(2) A tagállamok meghozzák az annak biztosításához szükséges intézkedéseket, hogy valamely személy segítségben és támogatásban részesüljön **attól fogva, hogy a hatáskörrel rendelkező***

hatóságok megalapozottan következtethetnek arra, hogy e személy sérelmére a 2. és 3. cikkben említett valamely bűncselekményt követhették el.

(4) A tagállamok megteszik az ahhoz szükséges intézkedéseket, hogy az érintett segítségnyújtó szervezetekkel együttműködve megfelelő mechanizmusokat hozzanak létre az áldozatok kilétének korai megállapítása, segítése és támogatása érdekében.

Az uniós jogszabályoknak tágabb értelemben is tárgya a bűncselekmények áldozatainak védelme. A bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról szól a 2012/29/EU irányelv.^{ix}

Az emberkereskedelem felszámolására irányuló, 2012–2016-os európai uniós stratégiáról szóló közlemény szerint

Az emberkereskedelem áldozatainak beazonosítása, védelme és segítése egyike az Európai Unió öt prioritásának.

2.1. pontjában azt is kiemeli, hogy

A potenciális áldozatok beazonosítása kulcsfontosságú ahhoz, hogy bárki, aki emberkereskedelem áldozatával találkozik, a lehető legjobban figyelhessen az „áldozatok öt legfontosabb szükségletére”, amelyek a következők: tisztelet és elismerés, segítségnyújtás, védelem, igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés és kártérítés.

2011 októberében az Europol, az Eurojust és a Bel- és Igazságügyi Tanács más ügynökségei az emberkereskedelem elleni küzdelem 5. európai napjának alkalmából aláírtak egy együttes nyilatkozatot^x az emberkereskedelem összehangolt, következetes és átfogó kezelése érdekében. Az együttes nyilatkozatban az ügynökségek sürgetik az alábbiakat:

*- az áldozatok hatékonyabb védelme az alapvető emberi jogi normákkal összhangban,
- kiemelt figyelmet kell szentelni az emberkereskedelemnek áldozatul esett, kiszolgáltatott csoportok jogainak védelmére és megfelelő bánásmódban való részesítésére,
- elkötelezettség annak biztosítása mellett, hogy a gyakorlatokban és a hagyományokban megmutatókozó különbségek ne veszélyeztessék vagy sértsék az emberkereskedelem áldozatainak jogait.*

2012. októberben az Eurojust elfogadott egy jelentést az Eurojust emberkereskedelem elleni fellépésének 2012. októberi stratégiai projektjéről.^{xi} A jelentés azokra a legfőbb problémákra helyezi a hangsúlyt, amelyekkel a nemzeti hatóságok az emberkereskedelem üldözése során szembesülnek, továbbá megoldásokat kínál e nehézségek leküzdésére.

A jelentés megemlíti, hogy „Az emberkereskedelemmel kapcsolatos nyomozás és bűnüldözés egyik legnagyobb nehézségét az esetek és az áldozatok beazonosítása jelenti”.

Ez a következtetés nem újdonság. 2005-ben az Anti-Slavery International^{xii} által készített, az emberkereskedelem áldozatainak beazonosítására és segítésére vonatkozó eljárásrend és képzési csomag szerint:

Az egyik legfontosabb probléma továbbra is az emberkereskedelem áldozatainak áldozatként való beazonosításának hiánya.

Az Eurojust jelentése több megoldást is bemutat az áldozatok helyzetére vonatkozóan. Ezek közé tartoznak az alábbiak:

- Az áldozatok védelmének és támogatásának minden esetben elsőbbséget kell élveznie, tanúként való esetleges fellépésükre is tekintettel. Olyan környezetre van szükség, ahol az áldozatok biztonságban tanúskodhatnak.

- Az áldozatok nem vonhatók büntetőeljárás alá, illetve nem szabhatók ki rájuk szankciók olyan kisebb bűncselekmények (pl. hamis személyazonosság használata, zsebtolvajlás) vonatkozásában, amelyek elkövetésére az emberkereskedelemmel összefüggésben kényszerültek.

- Világos és egyszerű eljárásokat kell alkalmazni annak érdekében, hogy minden, az emberkereskedelem gyanúját felvető esetet magas szakmai színvonalon és strukturált módon vizsgálhassanak ki, ezáltal csökkentve annak kockázatát, hogy az áldozatok beazonosítására nem fordítanak figyelmet.

Az Európai Unió kezdeményezései mellett számos más világméretű kezdeményezés és jogi aktus is létezik. E jelentés szempontjából két európai aktus kiemelt jelentőséggel bír.

Az egyik az Európa Tanács egyezménye az emberkereskedelem elleni fellépésről^{xiii}, amely (szintén) az emberkereskedelem áldozatait emberi jogainak védelmére, a nemek közötti egyenlőség biztosítása mellett az áldozatok és tanúk védelmére és támogatására szolgáló átfogó keret kidolgozását, valamint a hatékony nyomozás és vád alá helyezés biztosítását tűzi ki célul.^{xiv}

Az egyezménynek az áldozatok személyazonosságának megállapításával foglalkozó 10. cikke szerint

A Felek gondoskodnak az illetékes szerveik részére az emberkereskedelem megelőzése és az ellene való küzdelem, valamint az áldozatok, beleértve a gyermekek azonosítása és segítése terén elméleti és gyakorlati képzéssel rendelkező szakemberek biztosításáról, továbbá arról, hogy a különböző érintett szervek egymással és más szervezetekkel együttműködjenek annak érdekében, hogy az áldozatok személyazonossága megállapítható legyen olyan eljárásban, amely a nők és a gyermekek speciális helyzetét megfelelően figyelembe veszi, valamint megfelelő esetekben tartózkodási engedély kibocsátása érdekében a jelen Egyezmény 14. cikkében meghatározott feltételeknek megfelelően.

Az egyezménynek a magánélet védelmére vonatkozó 11. cikke úgy rendelkezik, hogy:

A Felek védik az áldozatok magánéletét és személyazonosságát. Az áldozatok személyes adatai a személyes adatok gépi feldolgozása során az egyének védelméről szóló egyezmény (ETS 108) rendelkezéseivel összhangban tárolhatók és használhatók fel.

A másik, az Európa Tanács egyezménye a nők elleni és a családon belüli erőszak megelőzéséről és felszámolásáról^{xv} a nőkkel szemben elkövetett erőszak minden formájára vonatkozik, beleértve a kapcsolati erőszakot is, amely aránytalan mértékben érinti a nőket.

Az egyezmény a nők elleni erőszakot a következőképp határozza meg:

a „nőkkel szembeni erőszak” az emberi jogok megsértéseként és a nőkkel szembeni megkülönböztetés formájaként értelmezendő; a nemi alapú erőszak mindazon cselekményei, amelyek fizikai, szexuális, pszichológiai vagy gazdasági sérelmet vagy szenvedést okoznak vagy okozhatnak a nőknek, ideértve az ilyen cselekményekkel való fenyegetést, a kényszer

vagy a szabadságtól való önkényes megfosztást, akár a közéletben, akár a magánéletben fordul is az elő;

az áldozatokat pedig az alábbiak szerint:

az „áldozat” olyan természetes személy, aki az a. és a b. pontban meghatározott magatartás tárgya.

Ezen áttekintésből természetesen nem hiányozhat maguknak az **áldozatoknak a nézőpontja** sem. Egy, a nőkereskedelemre vonatkozó útmutatóban^{xvi} így nyilatkoznak: „*Szeretnénk felhívni a figyelmet az áldozat téves azonosításából fakadó negatív következményekre, mivel ilyen esetben az érintett személyt akár fogva is tarthatják vagy kiutasíthatják.*”

Mindezen tevékenységek tekintetében azonban figyelemmel kíséri az európai uniós stratégia végrehajtását is, és meghatározza az EU külpolitikájának általános stratégiai irányát ezen a területen. Legfontosabb cél azonban, hogy a nyilatkozatokat és jogi aktusokat végre is hajtsák.

Középpontban a bűnüldözés és az adatkezelés

Mint az korábban szóba került, számos kezdeményezés, jogalkotási lépés és tájékoztató tevékenység létezik ezen a területen.

A legutóbbi tájékoztatók az emberkereskedelem bizonyos aspektusait állítják a középpontba. Csak néhány példa a már elérhető dokumentumokra: iránymutatások a konzuli szolgálatok és a határőrség részére^{xvii}, az emberkereskedelem áldozatainak beazonosítása a nemzetközi védelem megadására irányuló és a kitoloncolási eljárások során^{xviii}, az Anti-Slavery International beazonosításra és segítségnyújtásra vonatkozó eljárásrendje és képzési csomagja^{xix} és az ENSZ Kábítószer- és Bűnügyi Hivatalának az emberkereskedelem elleni fellépésre vonatkozó kézikönyve gyakorló büntetőjogi szakemberek számára.^{xx} A legújabb fejlemény, hogy az Európai Unió Tanácsa elfogadta a „Kézikönyv az emberkereskedelemlről – indikátorok a rendőrségi nyomozó hatóságok számára” című dokumentumot.^{xxi}

Az eddigi tanulmányok alapján az a következtetés vonható le, hogy az emberkereskedelemre gyanút adó vagy egy lehetséges áldozatra utaló kezdeti információk több forrásból is származhatnak, így többek között a munkaügyi felügyelőségek, az egészségügyi dolgozók, a szociális munkások, a követségek és konzulátusok, és a civil szervezetek is szolgálhatnak információkkal. E személyek vagy szervezetek jelenthetik az emberkereskedelem (lehetséges) áldozatait a bűnüldöző hatóságok felé. A helyzettől függően az is előfordulhat, hogy a bűnüldöző hatóság lép először kapcsolatba az adott személlyel.

A jelentések általában nem térnek ki az esetlegesen érintett személyekre vagy szervezetekre irányuló, illetve általuk folytatott minden tevékenységre (tájékoztatás/ráutaló jelek, azaz indikátorok, útmutatók). A jelentés a bűnüldöző hatóságok által az e bejelentéseket vagy bizonyos bűnüldözési tevékenységeket követően végzett adatfeldolgozási tevékenységekre szorítkozik.

Az emberkereskedelmet nehéz felderíteni és kinyomozni

Az emberkereskedelemmel összefüggő bűncselekményeket nehéz felderíteni és kinyomozni. Az Eurojust jelentése az Eurojust emberkereskedelem elleni fellépésének stratégiai projektjéről^{xxii} világos képet ad az esetek azonosítása során felmerülő nehézségekről és az áldozatok személyazonosságának megállapításakor tapasztalható problémákról. A jelentés például megemlíti, hogy a változó elkövetési módok miatt olyan helyzetek állhatnak elő, amikor is az érintett személy látszólag beleegyezését adja, és maga is profitál a reá kényszerített helyzetből (összejátszás-ellenőrzés).

Mindazonáltal hangsúlyozni kell, hogy a 2011/36/EU irányelv^{xxiii} 2. cikkének (4) bekezdése kimondja, hogy:

Az emberkereskedelem áldozatának a tervezett vagy megvalósított kizsákmányoláshoz adott beleegyezése nem vehető figyelembe, ha az (1) bekezdésben meghatározott elkövetési módok bármelyikét alkalmazták.

Az ebben a bekezdésben említett elkövetési módok személyek kizsákmányolása céljából végrehajtott szándékos cselekményekre utalnak, például fenyegetésre.

Az Eurojust jelentése azt is megállapítja, hogy:

Világos és egyszerű eljárásokat kell alkalmazni annak érdekében, hogy minden, az emberkereskedelem gyanúját felvető esetet magas szakmai színvonalon és strukturált módon vizsgálhassanak ki, ezáltal csökkentve annak kockázatát, hogy az áldozatok beazonosítására nem fordítanak figyelmet.

Ezzel összefüggésben a jelentés arra is kitér, hogy:

Az áldozatok adott esetben nem áldozatként, hanem elkövetőként kerülhetnek a nemzeti hatóságok látókörébe, mivel törvényellenes cselekmények elkövetésére kényszeríthetik őket.

Ha az emberkereskedelem áldozata kisebb bűncselekményt követ el, amelynek elkövetésére az emberkereskedelemmel összefüggésben kényszeríthették, az Eurojust jelentése szerint az ilyen esetben

ezek az áldozatok nem vonhatók büntetőeljárás alá vagy nem szabhatók ki rájuk szankciók.

Ez összhangban áll a 2011/36/EU irányelv 8. cikkével, amely kimondja, hogy a hatáskörrel rendelkező nemzeti hatóságoknak jogosultnak kell lenniük

az emberkereskedelem áldozatainak a büntetőeljárás, illetve a szankciók kiszabása alóli mentesítésére az olyan bűncselekményekben való részvételük miatt, amelyekre annak közvetlen következményeként kényszerültek, hogy a 2. cikkben felsorolt bármely cselekményt elkövették velük szemben.

Az emberkereskedelem olyan, mint egy „polip”. A polip teste jeleníti meg a bűncselekmény fő elemeit: kényszerítés, fenyegetés, megtévesztés és kizsákmányolás, míg karjai a kizsákmányolás különféle formáinak és az emberkereskedelem segítésének megnyilvánulásait szimbolizálják, például a prostitúció, kényszermunka elősegítését, az áldozatok által elkövetett bűncselekményeket, például zsebtolvajlást, okirathamisítást és az illegális bevándorlást. A gyakorlatban az emberkereskedelmet közvetlenül akkor sem mindig lehet beazonosítani, ha az a szemünk előtt zajlik. Ha a bűnüldöző hatóságok ezt ismerik fel vagy kizárólag a polip karjaira összpontosítanak, előfordulhat, hogy az áldozatokat sem tudják felismerni vagy nem ismerik el az áldozatot áldozatként, és így az e státuszhoz kapcsolódó védelmi intézkedésektől, segítségtől és jogoktól is megfosztják őt.

Az Eurojust jelentése az Eurojust emberkereskedelem elleni fellépésének stratégiai projektjéről a következőképpen fogalmaz:

Az emberkereskedőket sokszor nem emberkereskedelemtől, hanem kisebb súlyú bűncselekményekért helyezik vád alá, például kerítésért vagy az illegális bevándorlás elősegítéséért. Ez részben annak köszönhető, hogy az emberkereskedelem több olyan konkrét elemből tevődik össze, amelyek önálló bűncselekményként is büntethetők, részben pedig annak, hogy a nyomozók, ügyészek és bírák nem rendelkeznek elegendő tudással, tapasztalattal és nem elég tájékozottak, illetve a jelenség téves értelmezése is felelőssé tehető. További ok az, hogy nem áll rendelkezésre kellő számú nyomozó és ritkán folytatnak információszerezésen alapuló nyomozást. Mindez oda vezet, hogy az emberkereskedelemben utaló jeleket gyakran figyelmen kívül hagyják vagy egyszerűen fel sem derítik.

Az Europolnak az Európai Unióban folytatott emberkereskedelemre vonatkozó információs dokumentuma^{xxiv} bemutat néhány olyan helyzetet, amelyek megnehezítik a szexuális kizsákmányolás áldozatainak felismerését:

Az áldozatokat ide-oda utazzatják az Európai Unióban, határokon át és országokon belül egyaránt, kizsákmányolásuk pedig változatos körülmények között zajlik. Azzal, hogy folyamatosan új „arcokat” kínálnak a klienseknek és új piacokat keresnek, a prostitúcióra kényszerített nők intenzív rotációja nemcsak a nyereség maximalizálása érdekében történik, hanem az is célja, hogy az áldozatok ne alakítsanak ki kapcsolatokat, és következésképp elkerülhető legyen a bűnüldöző hatóságok általi lefűlés.

Az Europol jelentése a szexuális kizsákmányolás céljából folytatott emberkereskedelemben egyre nagyobb számban részt vevő női elkövetőkről is szót ejt: az áldozatokat ellenőrző és az üzleti műveleteket megszervező nőkről, akik például a nigériai támogatással megvalósuló emberkereskedelem elkövetési módszereiben különleges szerepet játszanak.

Az emberkereskedelem elleni küzdelem: milyen szerepet játszhat az adatvédelem?

A személyes adatok védelméhez való jogot az Európai Unió Alapjogi Chartájának 8. cikke rögzíti. Az adatvédelem alapelveit több európai uniós és európai jogi aktus^{xxv}, valamint nemzeti jogszabály iktatja törvénybe.

Ezen elvek egyike^{xxvi} nagyon fontos szerepet játszik az emberkereskedelem áldozatainak korai felismerésében: A rendőrség és az igazságügyi hatóságok által kezelt személyes adatoknak minden esetben

meg kell felelniük az **adatkezelés céljának**, és csak a cél megvalósulásához **szükséges mértékben** kezelhetők. Biztosítani kell továbbá a személyes adatok **pontosságát** is.

Az adatvédelem egyik alapelveként az adatok megfelelősége és pontossága általában véve a bűnüldözés valamennyi szereplője által folytatott törvényes, hatékony és számon kérhető tevékenységeknek is lényeges eleme. Ezen elv megfelelő érvényesítésével biztosítható azok védelme, akik védelemre szorulnak, ugyanakkor a hatékony bűnüldözéshez is hozzájárul.

Ezzel kapcsolatban a Nemzetközi Migrációs Szervezet kézikönyve az emberkereskedelem elleni projektek teljesítménymutatóiról^{xxvii} megjegyzi, hogy:

Az adatok pontossága és helytállósága egyaránt fontos aspektusai az adatminőségnek, minthogy az emberkereskedelem áldozatainak nyújtott szolgáltatásokat is befolyásolhatják.

Mint az korábban szóba került, e jelentés célja egy összehangolt megközelítés kialakítása a nők emberkereskedelemben játszott szerepének megítélésében. E bűncselekmény összetettségére és az áldozatok védelmének szükségességére tekintettel további vizsgáldást igényel, hogy a megfelelőség és pontosság elvét hogyan kell alkalmazni az emberkereskedelem elleni küzdelemmel kapcsolatos bűnüldözési célú adatkezeléseknél.

A bűnüldöző hatóságok által végzett adatkezelések jelentős következményekkel járnak az állampolgárokra és jogaikra nézve. Annak jelzése, hogy egy érintett áldozat vagy gyanúsított-e, igen fontos a nyomozás és a későbbi bírósági eljárás szempontjából. Az emberkereskedelem áldozatai védelmének kötelezettségére és az áldozatok különböző jogainak biztosítására tekintettel alapvető az emberkereskedelem áldozatainak beazonosítása. Ez a különböző adatvédelmi kötelezettségek, például a tájékoztatáshoz való jog, a hozzáféréshez való jog gyakorlása, az adatok megőrzésének ideje és az időszakos felülvizsgálat teljesítése szempontjából is lényeges. Az áldozatok kiszolgáltatott helyzete miatt az ezen adatokhoz való hozzáférés korlátozására irányuló külön védelmi intézkedésekre lehet szükség.^{xxviii}

Az áldozatok beazonosításában alkalmazott összehangolt megközelítés kialakításakor és az áldozatok adatainak azt követő kezelésekor figyelemmel kell lenni a kizsákmányolás változatos formáira.^{xxix}

Az adatkezelés megfelelőségének elve

A „megfelelő” kifejezés arra utal, hogy a feldolgozott, illetve kezelt adatoknak az adatkezelés célját ki kell elégíteniük. Egyike azon elemeknek, amelyek alapján eldönthető, hogy az adatok egy bizonyos kategóriáját kezelni kell-e ahhoz, hogy egy bizonyos cél teljesüljön.

Minthogy az áldozatok felderítése az emberkereskedelem elleni küzdelem egyik kulcsfontosságú eleme, az áldozatok beazonosítása és az áldozatok személyes adatainak kezelése úgy tekinthető, mint ami nemcsak operatív célból, hanem azért is fontos, hogy e személyek áldozatként megfelelő védelemben részesülhessenek.

Az adatok megfelelőségének elvéből adódóan értékelni kell, hogy mely személyes adatokra van valóban szükség az emberkereskedelem eseteinek nyomozásához. Annak ismételt hangsúlyozása, hogy az áldozatokat a lehető leghamarabb azonosítani kell, önmagában elegendő indok. Az emberkereskedelem felszámolására irányuló európai uniós stratégiáról szóló félidős jelentésében az Európai Bizottság kiemelte, hogy az Európai Unió átfogó jogi és szakpolitikai kerete **áldozatközpontú**. Helyénvaló arra következtetni, hogy az európai uniós stratégia és a jogi és szakpolitikai keretben meghatározott célok nem valósíthatók meg az áldozatok adatainak megfelelő kezelése nélkül.

Mint arról ebben a jelentésben már szó esett, az adatok megfelelőségének elve alapvető eleme a bűnüldöző hatóságok törvényes, hatékony és **számon kérhető tevékenységeinek**. Ez azt is jelenti, hogy az emberkereskedelem nyomozását **megfelelően kell felépíteni az emberkereskedelem áldozatainak felderítése érdekében, és az érintetteknek tisztában kell lenniük azzal, hogy áldozatközpontú megközelítést kell alkalmazniuk**. Az Európai Unió jogi és szakpolitikai kerete több kezdeményezést bemutat az emberkereskedelem elleni küzdelem és az áldozatok védelmének fokozására.

Az adatkezelés pontosságának elve

Az emberkereskedelem felszámolásának és az ellene folytatott küzdelemnek **áldozatközpontú** megközelítése értelmében fontos, hogy az áldozatok adatait pontosan kezeljék a rendőrségi nyomozás és a későbbi bírósági eljárás során. Mint az már szóba került, a pontosság befolyással van az emberkereskedelem áldozatainak nyújtott szolgáltatásokra.

Az adatok pontosságának elvét az érintett adatkezelés természetére és céljára figyelemmel kell alkalmazni.^{xxx} A rendőrség és az igazságügyi hatóságok által folytatott nyomozás általában a bűncselekmény gyanúsítottjaira és a bizonyítékok feltárására összpontosít. Az áldozatok bűncselekmények felderítése és nyomozása során kezelt adatait a további nyomozás és büntetőeljárás folyamán is feldolgozzák és felhasználják. Az **áldozatközpontú** megközelítés következtében a bűnüldöző hatóságok egy új jelenséggel szembesülnek, azaz mérlegelniük kell, hogy az adatkezelési és nyomozási tevékenységeiket további feltételektől teszik-e függővé.

A mérlegelés során különbséget kell tenni a bűnüldözési és igazságszolgáltatási folyamat különböző szakaszai között. Ezek a szakaszok a büntetőeljárás során a következőképpen írhatók le:

- i) felderítés
- ii) vizsgálat
- iii) bírósági szakasz

A különböző szakaszokban különböző kategóriákba sorolható bűnüldöző hatóságok vesznek részt. Az i. szakaszban a rendőrség jár el panasztétel alapján vagy azt követően, hogy bizonyíték alapján bűncselekményt derítettek fel vagy tetten értek valakit. A ii. szakaszban a nemzeti struktúráktól és a bűncselekmény esetleges nemzetközi jellegétől függően a rendőrség, az Europol, az Eurojust, ügyészek és/vagy nyomozási bírók vesznek részt. A iii. szakaszban az ügyészek és bírák vesznek részt.

A pontosság valaminek a „valóságtartalmára” utal. Ez azonban nem tisztán tárgyilagosan eldönthető kérdés^{xxxii}. Különösen a bűnüldözés területén az igazság és annak kiderítése, hogy mi történt, és főként, hogy ki volt az elkövető, olykor nehéznek bizonyulhat. Az objektív tények esetleges hiánya, e tények bizonyításának nehézségei, és az emberi tényező mind a bűnüldöző hatóságok oldaláról, mind a nyomozás tárgyában érintettek részéről hatással lehet arra, hogy mi tűnik pontosnak, illetve mi az, ami pontos, és mi az, ami nem. A nyomozások célja azonban az, hogy az ügyész a bíróságon bizonyítani tudja egy ügyben és a gyanúsítottól az igazat.

A pontosság elve alkalmazásának közvetlenül kapcsolódnia kell a nyomozás különböző szakaszaiban kezelt adatokhoz. Az, hogy valami pontos-e, számos tényezőtől függ. Megállapíthatók-e tárgyilagosan a tények és események, milyen helyzettel szembesül a bűnüldöző szerv tagja, mennyire megbízhatók a kijelentések, vagy mennyire megbízható a bűnüldöző hatóság értékelése? Nyilvánvaló, hogy főként a bűnüldözési tevékenységek első két szakaszában olykor nehéz megítélni az adatok pontosságát. Ami pontosnak tűnik egy adott pillanatban, ellentmondásba ütközhet a nyomozás későbbi szakaszaiban tett megállapításokkal. Az első szakaszban felvett pontatlan adatok súlyos problémákat okozhatnak a nyomozás és a büntetőeljárás későbbi szakaszaiban. Mi a teendő abban az esetben, ha egy olyan személyt helyeznek vád alá egy bizonyos bűncselekmény miatt, akit az emberkereskedelem áldozataként kényszerítettek a bűncselekmény elkövetésére? Az, hogy az adott személy az adott bűncselekmény gyanúsítottja, és egyúttal áldozat is, egyaránt pontos ebben az esetben. Az olyan bűncselekmény, mint az emberkereskedelem összetettsége és nemzetközi jellege csak tovább nehezíti a helyzetet. Az ugyanazon személy ügyében különböző tevékenységek miatt különböző tagállamokban folytatott nyomozások egymásnak ellentmondó értékelésekhez vezethetnek az áldozat szerepét illetően.

Az áldozatközpontú megközelítés bevezet egy fontos **indikátort** a bűnüldöző hatóságok látókörébe kerülő személyek adatainak kezelésére vonatkozóan, amelyeket a további nyomozás során is felhasználnak. Az Eurojust jelentése az Eurojust emberkereskedelem elleni fellépésének stratégiai projektjéről ezzel összefüggésben annak kockázatára figyelmeztet, hogy az áldozatok beazonosítására nem fordítanak figyelmet. Az emberkereskedelem nemzetközi jellegére tekintettel ez a kockázat súlyos negatív következményekkel járhat. Az adatok nemzeti és nemzetközi szinten történő megosztása miatt még inkább fontos, hogy **csökkenjen annak kockázata, hogy az emberkereskedelem áldozatai felderítetlenül maradnak**. Meg kell előzni a pontatlan személyes adatok továbbítását. A büntetőügyekben folytatott rendőrségi és igazságügyi együttműködés keretében feldolgozott személyes adatok védelméről szóló, 2008. november 27-i 2008/977/IB

tanácsi kerethatározat 8. cikke kifejezetten megemlíti azt a kötelezettséget, miszerint meg kell előzni a pontatlan adatok megosztását.

Az Európai Unió által az emberkereskedelem elleni küzdelemre fordított kitüntetett figyelem és annak összehangolása nagyobb tájékozottságot igényel az emberkereskedelemmel és áldozataival kapcsolatban.

Az emberkereskedelem, az áldozatok központi szerepének, a kizsákmányolás különböző formáinak, valamint annak jobb ismerete, hogy hogyan deríthetők fel az ilyen bűncselekmények és azok áldozatai, fontos szerepet játszik az adatkezelés pontosságának biztosításában. A nagyobb tájékozottság és az emberkereskedelem, valamint az áldozatok felderítésére vonatkozó általános iránymutatások és indikátorok bevezetése azonban önmagában nem elegendő ahhoz, hogy az adatfeldolgozásnak az áldozatközpontú megközelítés szempontjából oly fontos pontossága biztosított legyen.

Az emberkereskedelem felszámolására irányuló minden tevékenység, a konkrét jogszabályoktól és politikáktól kezdve az iránymutatásokig, adatkezeléssel jár. Az áldozatok személyes adatainak kezelése nélkül az emberkereskedelem elleni küzdelem nem lehet eredményes, és az sem biztosítható, hogy az áldozatok megkapják a szükséges védelmet és segítségnyújtást.

Ha az első kapcsolatfelvétel alkalmával nem derül ki, hogy egy adott személy emberkereskedelem áldozata-e, az súlyos következményekkel járhat a további bűnüldözési tevékenységekre és az áldozat helyzetére nézve. Ha erre a szerepre csak a nyomozás későbbi szakaszában derül fény, az adott személy szerepének átminősítését közölni kell az eredeti információforrásokkal.

Ezért figyelmet és forrásokat kell fordítani az adatkezelés pontosságának javítására és biztosítására. A jelentésben már említett iránymutatások és indikátorok nem elég részletesek vagy nem adnak megfelelő útmutatást az adatvédelemre vonatkozóan az áldozatok adatainak kezelése tekintetében. Ezen iránymutatások hatása attól is függ, hogy tudnak-e az iránymutatások létezéséről. Az emberkereskedelemmel kapcsolatos tájékozottság elengedhetetlen, minthogy a kizsákmányolásból eredő bűncselekmények miatt a bűnüldöző hatóságok nagyobb csoportja kerülhet kapcsolatba az áldozattal anélkül, hogy erről tudomása volna vagy kellően képzett lenne ahhoz, hogy felismerje az emberkereskedelem bizonyos indikátorait.

Ez nemcsak jobb képzéssel és többek között az indikátorok alkalmazását szorgalmazó információkkal előzhető meg, hanem azzal is, ha **szigorú feltételeket vezetnek be az olyan bűncselekményekben érintett gyanúsítottak és áldozatok adatainak kezelése tekintetében, amelyek kapcsolódhatnak az emberkereskedelemhez.** E feltételeknek figyelemmel kell lenniük a nyomozás és a büntetőeljárás különböző szakaszaira, továbbá azokra a nehézségekre, amelyek annak eldöntése során merülhetnek fel, hogy egy adott személyt áldozatnak kell-e tekinteni. Azt is fontos meghatározni, hogy a nyomozási és a büntetőeljárás szakaszban az említett döntésért mely szereplők a felelősek.

Az adatkezelés feltételei

A 2011/36/EU irányelv 11. cikkének (2) bekezdése szerint:

*A tagállamok meghozzák az annak biztosításához szükséges intézkedéseket, hogy valamely személy segítségben és támogatásban részesüljön attól fogva, hogy a hatáskörrel rendelkező hatóságok **megalapozottan következtethetnek arra, hogy e személy sérelmére a 2. és 3. cikkben említett valamely bűncselekményt követették el.***

A megalapozott következtetés alapja, hogy az egyes bűnüldöző hatóságok, legyen az rendőrség, ügyész vagy nyomozási bíró, tisztában legyenek az emberkereskedelemmel, az emberkereskedelemmel kapcsolódó bűncselekményekkel és az áldozatok helyzetével. E hatóságoknak egy adott személlyel való kapcsolatfelvétel alkalmával és az adott személyt érintő döntések meghozatalakor értékelniük kell, hogy megalapozottan lehet-e következtetni arra, hogy egy adott személy emberkereskedelemben áldozata-e vagy lehet-e az. Az értékelést mindig eseti alapon kell elvégezni. Az emberkereskedelemben komplexitására tekintettel az áldozat beazonosításának konkrét feltételeit, továbbá az emberkereskedelemben nemzetközi jellegét figyelembe véve annak eldöntését, hogy megalapozott-e a következtetés, strukturálni kell.

Ez történhet egy kifejezetten erre a célra kidolgozott indikátorokat felsoroló lista segítségével. Tökéletes példa az ilyen listára az ENSZ Kábítószer- és Bűnügyi Hivatala által gyakorló büntetőjogi szakemberek számára az emberkereskedelemben elleni fellépésről összeállított kézikönyv 2. modulja^{xxxii} és az Európai Unió „Kézikönyv az emberkereskedelemből – indikátorok a rendőrségi nyomozó hatóságok számára” című dokumentumában foglalt listák. Ezek a listák különféle indikátorokkal szolgálnak, amelyek segíthetnek az áldozatok beazonosításában. A listákon általános és specifikus indikátorok is szerepelnek a bűncselekmények különböző formáira vonatkozóan.

Az indikátorok használatával rendelkezésre állhatnak az annak eldöntéséhez szükséges információk, hogy megalapozottan lehet-e következtetni arra, hogy egy adott személy áldozat lehet-e. Az áldozatközpontú megközelítés alkalmazása lehetővé teszi az emberkereskedelemben áldozataként való elismerést, ha erre megalapozottan lehet következtetni.

Az indikátorok bűnüldöző szervezeteknél való rendelkezésre állása és felhasználásuk az adatkezelő felelősségének egyik aspektusa. Az emberkereskedelemben áldozatközpontú megközelítésének köszönhetően minden bűnüldöző hatóságnak ugyanúgy meg kell tudnia indokolni azt, hogy egy adott személy miért tekintendő az emberkereskedelemben áldozatának, mint bármely más döntését. **Az ilyen döntés iránti felelősség az adatkezelői felelősségből is ered.**

Az adatkezelő felelőssége, a gyanúsítottként vagy áldozatként történő beazonosítás és a bűnüldözési lánc későbbi tevékenységei közötti szoros kapcsolat, valamint az emberkereskedelemben elleni küzdelemben folytatott nemzetközi együttműködés szükségessé teszi az alábbi feltételek bevezetését az emberkereskedelemben áldozataira vonatkozó adatok kezelése tekintetében:

- i) egységes indikátorlista alkalmazása annak értékelésekor, hogy megalapozottan lehet-e következtetni arra, hogy egy adott személy emberkereskedelem áldozata;*
- ii) a bűnüldözés területén minden adatkezelő csak az említett indikátorlista felhasználásával dolgozhatja fel az emberkereskedelem áldozatainak adatait;*
- iii) ha elegendő indikátor bizonyul érvényesnek, az adatkezelő csak abban az esetben dönthet úgy, hogy nem tekint áldozatnak egy adott személyt, ha ennek megfelelő oka van;*
- iv) egy adott személy akkor is tekinthető áldozatnak, ha az alkalmazott indikátorok ezt nem indokolják.*

Felelősség az adatkezelésért és az adatok pontosságáért

Az adatkezelői felelősség több európai uniós és európai adatvédelmi jogi aktus, valamint nemzeti adatvédelmi jogszabály tárgya. Általában az adatkezelés céljáról és módjáról, és a feldolgozandó adatok kategóriáiról hatóság adatkezelője hoz döntést.^{xxxiii} Az adatkezelő felel az adatvédelmi elvek megfelelő alkalmazásáért. A nemzeti jog függvénye, hogy kit neveznek meg adatkezelőként. Mint az korábban említésre került, az adatkezelő felelőssége magában foglalja az adatok pontossága és a pontosságot biztosító intézkedések iránti felelősséget is. Előfordul azonban, hogy a nyomozás és büntetőeljárás bűnüldöző hatóságainak felelősségi körei olykor fedik egymást a bűncselekményben érintettek nyomozása és vád alá helyezése során. A nemzeti jogszabályoktól és eljárásoktól függően egyes tagállamokban csak a rendőrség felel a nyomozás törvényszerűségéért, míg más tagállamokban a nyomozás az ügyész vagy nyomozási bíró irányítása mellett folyik, és a felelősség is őket terheli. Ebből következően olyan helyzetek adódhatnak, amikor egyes tagállamokban a rendőrség az egyedüli hatóság, amely a nyomozásért és az azzal összefüggésben végzett adatkezelési tevékenységekért felel, míg más tagállamokban más formában viselik a felelősséget a nyomozásért, ami befolyásolhatja az adatfeldolgozás iránti felelősségeket is. A közös ellenőrző szerv találkozott már olyan esettel, ahol a rendőrségnek bűncselekmény gyanúsítottjaként kellett kezelnie bizonyos személyeket, mert a bűnüldözési lánc egy felsőbb hatósága büntetőeljárás indítását rendelte el e személyek ellen. Ilyen esetben később felülbírálják a rendőrség azon értékelését, miszerint e személyek áldozatok lehetnek. Ez következményekkel jár az adatok kezelésére is: egy felsőbb hatóság utasításai alapján egy áldozat gyanúsítottá válhat az eljárás folyamán, és gyanúsítottként azonosítják be.

Az adatkezelő felelősségét így részben egy másik hatóság is befolyásolhatja. Az egymással összekapcsolódó felelősségek a nyomozás és/vagy a büntetőeljárás törvényessége és számon kérhetősége, illetve az adatvédelem iránti felelősség tekintetében azt mutatják, hogy a gyakorlatban az adatkezelő felelőssége nem egy elkülönülő és teljesen független felelősség. A rendőrség és az igazságügyi hatóságok között fennálló, a nemzeti jogszabályok és gyakorlatok által meghatározott kapcsolatok hatással vannak a rendőrségi adatok adatkezelőjének felelősségére. Ez a hatás tagállamonként változó lehet.

Ez újfent arra világít rá, hogy fontos az emberkereskedelem áldozatául esett személyek szerepének egyértelmű megítélése, ehhez pedig a rendőrség, az ügyészek és nyomozási bírók számára kötelezővé kell tenni azon indikátorok használatát, amelyekkel kideríthető, hogy egy adott személy emberkereskedelem áldozata-e. Az egységes indikátorkészlet használatával kiegyensúlyozott értékelés adható egy adott személy szerepéről a nyomozás és a büntetőeljárás teljes folyamata alatt.

Mint az korábban szóba került, az emberkereskedelem nehezen felderíthető bűncselekmény. Előfordulhat az is, hogy annak eldöntésekor, hogy egy személy áldozatnak tekintendő-e, még a megfelelő indikátorok használatával sem mindig adható egyértelmű válasz. Nem lesz mindig egyértelmű, hogy egy személy valóban áldozat-e. Minthogy a pontosságához tartozik az is, hogy jelzik, ha valami egyelőre nem egyértelmű, a feldolgozott adatokban azt is jelezhetik, hogy nem zárható ki annak lehetősége, hogy az érintett személy státuszát a későbbiekben másként ítélik meg (azaz nem azonosítják/erősítik meg áldozatként).

Tekintettel az áldozatközpontú megközelítésre és arra, hogy fontos az áldozatok kiszolgáltatott helyzetének elismerése, az adatkezelőnek ilyen helyzetben az emberkereskedelem azon aspektusára kell helyezni a hangsúlyt, amelynek kiemelt védelmet kell kapnia: az áldozatra. Indokolt ilyen esetben az adott személyt **potenciális áldozatnak**^{xxxiv} tekinteni.

Amennyiben megalapozottan lehet következtetni arra, hogy egy személy áldozat, az adatkezelőnek jeleznie kell, hogy az adott személyt (potenciális) áldozatnak, és nem gyanúsítottként tekintik, noha nem zárható, hogy a későbbiekben a státuszát másképp értékelik.

Következtetések

Ez a jelentés az emberkereskedelem elleni küzdelemben alkalmazott áldozatközpontú megközelítés uniós politikájának következményeit vizsgálta. E megközelítés egyik fontos következménye, hogy a bűnüldözési lánc egészében gondoskodni kell az összehangról. Az összehangolás az egyének személyes adatainak bűnüldöző hatóságok általi feldolgozására vonatkozóan megállapított konkrét feltételek bevezetését is magában foglalja. E feltételek szükségesek annak biztosításához, hogy az adatkezelők egyértelmű felelősséggel rendelkezzenek, amely ebből adódóan számon is kérhető.

A bűnüldözésben részt vevők felelősségei szerint annak értékelésekor, hogy egy adott személy emberkereskedelem áldozata-e, az alábbi feltételeknek kell teljesülniük, illetve azokat a nyomozás és a büntetőeljárás minden résztvevőjének biztosítani kell.

1. Csökkenteni kell annak kockázatát, hogy az emberkereskedelem áldozatai felderítetlenül maradnak.
2. Minden érintett hatóságnak egységes indikátorlistát kell alkalmaznia annak értékelésekor, hogy megalapozottan lehet-e következtetni arra, hogy egy adott személy emberkereskedelem áldozata.
3. A bűnüldözés területén minden adatkezelő csak az említett indikátorlista felhasználásával kezelheti az emberkereskedelem áldozatainak adatait.
4. Ha elegendő indikátor bizonyul érvényesnek, az adatkezelő csak abban az esetben dönthet úgy, hogy nem tekint áldozatnak egy adott személyt, ha ennek megfelelő oka van.
5. Egy adott személy akkor is tekinthető áldozatnak, ha az alkalmazott indikátorok ezt nem indokolják.
6. Amennyiben megalapozottan lehet következtetni arra, hogy egy személy áldozat, az adatkezelőnek jeleznie kell, hogy az adott személyt (potenciális) áldozatnak, és nem gyanúsítottként tekintik, noha nem kizárható, hogy a későbbiekben a státuszát másképp fogják értékelni.

A nemzeti adatvédelmi hatóságok szerepe

A nemzeti adatvédelmi hatóságok figyelemmel kísérik, hogy a rendőrség és az igazságügyi hatóságok megfelelően érvényre juttatják-e az adatvédelmi elveket. Az Európai Unió által az emberkereskedelem áldozatainak védelmére helyezett hangsúly indokoltá teszi, hogy a nemzeti adatvédelmi hatóságok külön figyelmet fordítsanak erre a témára. Az Eurojust közös ellenőrző szerve által kidolgozott és az Eurojust közös ellenőrző hatósága által támogatott fent említett feltételek az összehangolás eszközeként használhatók a nemzeti rendőrségek és igazságügyi hatóságok részére biztosított konzultációk során, illetve a megvalósulás értékelésében. A nemzeti adatvédelmi hatóságoknak tevékenyen támogatniuk kell e feltételek megvalósulását, és meg kell osztaniuk egymással az ezen iránymutatások alkalmazásával kapcsolatos tapasztalataikat. E feltételek megvalósítását és alkalmazását ellenőrizni kell, és arról jelentés formájában be kell számolni.

Az Európai Adatvédelmi Biztos és más nemzetközi adatvédelmi hatóságok szerepe

Az Európai Adatvédelmi Biztos és más nemzetközi adatvédelmi hatóságok figyelemmel kísérik, hogy az Európai Unió rendőrségi és igazságügyi együttműködési ügynökségei, valamint más nemzetközi rendőrségi és igazságügyi együttműködési fórumok megfelelően érvényre juttatják-e az adatvédelmi elveket. Az Európai Unió által az emberkereskedelem áldozatainak védelmére helyezett hangsúly indokoltá teszi, hogy ezen adatvédelmi hatóságok külön figyelmet fordítsanak erre a témára. Az Europol közös ellenőrző szerve által kidolgozott és az Eurojust közös ellenőrző hatósága által támogatott fent említett feltételek az összehangolás eszközeként használhatók az Európai Unió különböző ügynökségei és a nemzetközi szervezetek részére biztosított tanácsadás során, illetve a megvalósulás értékelésében. A nemzetközi adatvédelmi hatóságoknak tevékenyen támogatniuk kell e feltételek megvalósulását, és meg kell osztaniuk egymással és a nemzeti adatvédelmi hatóságokkal e feltételek alkalmazásával kapcsolatos tapasztalataikat. E feltételek megvalósítását és alkalmazását ellenőrizni kell, és arról jelentés formájában be kell számolni.

ⁱ Az Egyesült Nemzetek Szervezetének a határokon átnyúló szervezett bűnözés elleni egyezményét a Közgyűlés 2000. november 15-i 55/25. számú határozatával elfogadta.

[Az emberkereskedelem megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló jegyzőkönyv](#) 3. cikkének a) pontja szerint az emberkereskedelem személyek toborzását, szállítását, eladását, elrejtését vagy átvételét jelenti fenyegetés, erőszak vagy a kényszer más formáinak alkalmazásával, erőszakos elrablás, csalás, megtévesztés, hatalommal vagy kiszolgáltatott helyzettel való visszaélés útján, vagy anyagi ellenszolgáltatás vagy előnyök adásával, vagy elfogadásával annak érdekében, hogy a kizsákmányolás céljából elnyerjék egy olyan személy beleegyezését, aki más személy felett hatalommal rendelkezik. A kihasználásnak magában kell foglalnia legalább a mások prostituálásának kihasználását, vagy a szexuális kizsákmányolás más formáit, kényszermunkát vagy szolgáltatásokat, rabszolgatartást vagy a rabszolgatartáshoz hasonló gyakorlatot, mások leigázását vagy emberi test szerveinek eltávolítását.

A 3. cikk b) pontja szerint „az emberkereskedelem áldozatának a jelen cikk a) pontjában leírt, szándékolt kizsákmányolásba való beleegyezését nem kell figyelembe venni, ha az a) pontban felsoroltak bármelyikét alkalmazták”.

ⁱⁱ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Az emberkereskedelem felszámolására irányuló európai uniós stratégia (2012–2016), COM(2012) 0286.

ⁱⁱⁱ A Bel- és Igazságügyi Tanács 2011. június 9–10-i luxembourgi ülésén elfogadott tanácsi következtetések, illetve a Bel- és Igazságügyi Tanács 2013. június 6–7-i luxembourgi ülésén elfogadott tanácsi következtetések.

^{iv} 2014. októberi statisztikai adatok

^v A 2008 és 2010 közötti időszakban 23 632 emberről állapították meg vagy feltételezték, hogy emberkereskedelem áldozata lett az Európai Unióban, 2010 és 2012 között 30 146 áldozatot vettek nyilvántartásba a 28 tagállamban – Bizottsági szolgálati munkadokumentum: Félidős jelentés az emberkereskedelem felszámolására irányuló európai uniós stratégia végrehajtásáról, COM(2014) 0635, 2014.10.17., http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-322_en.htm.

^{vi} Az európai uniós stratégia nyomán megvalósuló intézkedések áttekintéséhez lásd a COM(2012) 0286 közleményben foglalt összegzést.

^{vii} 7120/10CO EUR-PREP 8 JAI 182 dokumentum.

^{viii} Az Európai Parlament és a Tanács 2011/36/EU irányelve az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, és az áldozatok védelméről, HL L 101., 2011.4.15., 6. o.

^{ix} Az Európai Parlament és a Tanács 2012. október 25-i 2012/29/EU irányelve, HL L 315., 2012.11.14., 57. o.

^x <http://www.eurojust.europa.eu>

^{xi} <http://www.eurojust.europa.eu>

^{xii} http://www.antislavery.org/includes/documents/cm_docs/2009/p/protocoltraffickedpersonskit2005.pdf

-
- xiii Varsó, 2005. május 16., ETS 197, hatálybalépés napja: 2008. február 1.
- xiv Az Európa Tanács egyezménye (ETS 197) 1. cikke (1) bekezdésének a) pontja.
- xv Isztambul, 2011. május 11., ETS 210, hatálybalépés napja: 2014. augusztus 1.
- xvi www.mujeffrontera.org/#!guide-on-trafficking-of
- xvii www.ec.europa.eu/anit-trafficking/
- xviii Az Európai Migrációs Hálózat tanulmánya, 2014. március.
- xix Anti-Slavery International, www.antislavery.org.
- xx UN.GIFT, globális kezdeményezés az emberkereskedelem elleni küzdelem céljából, www.unodc.org.
- xxi 2015. március 30-án fogadták el, még nem tették közzé.
- xxii <http://www.eurojust.europa.eu>
- xxiii Az Európai Parlament és a Tanács 2011/36/EU irányelve az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, és az áldozatok védelméről, HL L 101., 2011.4.15., 6. o.
- xxiv www.europol.eu
- xxv A személyes adatok gépi feldolgozása során az egyének védelméről szóló 1981. január 28-i egyezmény 5. cikke (ETS 108).
- Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának R (87)15 ajánlása a személyes adatoknak a rendőrségi ágazatban való felhasználására irányuló szabályozásról, 3. elv.
- A büntetőügyekben folytatott rendőrségi és igazságügyi együttműködés keretében feldolgozott személyes adatok védelméről szóló, 2008. november 27-i 2008/977/IB tanácsi kerethatározat 3. cikke, HL L 350., 2008.12.30., 61. o.
- xxvi Ezt az elvet a személyes adatoknak az illetékes hatóságok által a bűncselekmények megelőzése, nyomozása, felderítése, büntetőeljárás lefolytatása vagy büntetőjogi szankciók végrehajtása céljából végzett feldolgozása vonatkozásában az egyének védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról szóló új adatvédelmi irányelvre irányuló javaslat is magában foglalja.
- COM(2012) 0103.
- xxvii Nemzetközi Migrációs Szervezet, ISBN 978-92-9068-440-4, 48. o.
- xxviii Ezzel kapcsolatban lásd még az Europol elemzési munkafájljaira vonatkozó végrehajtási szabályok elfogadásáról szóló, 2009. november 30-i 2009/936/IB tanácsi határozat 6. cikkének (4) bekezdését HL L 325., 2009.12.1., 14. o.
- xxix Lásd az Europol emberkereskedelemre vonatkozó 2011. szeptember 1-jei információs dokumentumát, 2014. márciusi 2014/8 korai figyelmeztető értesítőjét az érdekházasságokról, 2014. októberi 15/2014 tájékoztató értesítőjét az emberkereskedelemről és az internetről, valamint 2014. októberi 16/2014 tájékoztató értesítőjét a bűncselekményre és koldulásra való kényszerítés útján történő kizsákmányolás érdekében folytatott gyermekkereskedelemről, www.europol.eu.
- xxx Lásd a 2008/977/IB tanácsi kerethatározat (12) preambulumbekzdését és a személyes adatoknak az illetékes hatóságok által a bűncselekmények megelőzése, nyomozása, felderítése, büntetőeljárás lefolytatása vagy büntetőjogi szankciók végrehajtása céljából végzett feldolgozása vonatkozásában az egyének védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról szóló új adatvédelmi irányelvre irányuló javaslat (21) preambulumbekzdését. COM(2012) 0103.
- xxxi Ezzel kapcsolatban lásd az európai adatvédelmi biztos kijelentését: „Még ha az értékelés *pontatlan tényeken is alapszik*, a pontosság követelménye nem vonatkozhat közvetlenül az adott értékelés pontosságára (egyéb okokból az még mindig lehet pontos), hanem kizárólag az azt megalapozó tényekre”.
- https://secure.edps.europa.eu/EDPSWEB/webdav/site/mySite/shared/Documents/Supervision/Guidelines/14-02-25_GL_DS_rights_EN.pdf
- xxxii UN.GIFT, globális kezdeményezés az emberkereskedelem elleni küzdelem céljából, www.unodc.org.
- xxxiii Lásd például az Európa Tanács egyezményének (ETS 197) 2. cikkét.
- xxxiv A „potenciális áldozat” kifejezést az Európai Migrációs Hálózat használja 2014. márciusi tanulmányában, és szerepel a 2012–2016-ra szóló európai uniói stratégiában is.

Az Europol közös ellenőrző szerve

Rue de la Loi 175, BE 1048 Brüsszel

e-mail: secretariat.dgd-dataprotection@consilium.europa.eu

<http://europoljsb.consilium.europa.eu>